

Asia: VN/32825/2024

Hallituksen esitys eduskunnalle opetus- ja kulttuuriministeriön hallinnonalan virastouudistusta koskevaksi lainsäädännöksi

Lausunnonantajan lausunto

Voitte kirjoittaa lausuntonne alla olevaan tekstikenttään

Saavutettavuuskirjasto Celian lausunto hallituksen esityksestä opetus- ja kulttuuriministeriön hallinnonalan virastouudistusta koskevaksi lainsäädännöksi

Lausuntomme pääkohdat

Ehdotamme seuraavia muutoksia hallituksen esitykseen:

- Lakiin Kansallisarkistosta lisätään organisaatiota koskeva kohta siitä, että virastossa on Saavutettavuuskirjasto Celia -niminen toimintayksikkö.
- Laki lukemisesteisten kirjastopalveluista muutetaan muotoon: Laki Saavutettavuuskirjasto Celian palveluista.
- Lakiin Saavutettavuuskirjasto Celian palveluista kootaan kaikki Celian toimialaan kuuluvat tehtävät.
- Lisäksi ehdotamme Kansallisarkistoa koskevan lain tarkentamista sisältämään muotoilut uuden viraston roolista ja tehtävistä saavutettavien kirjastopalveluiden tarjoajana.

Näillä muutoksilla varmistetaan Saavutettavuuskirjasto Celian palvelujen jatkuvuus uudessa organisaatiossa. Ehdotuksemme lakitekstiksi löytyy lausunnon lopusta.

Virastojen yhdistymiselle ei ole toiminnallisia perusteita

Kansallisarkiston ja Saavutettavuuskirjasto Celian perustehtävät ja asiakkuudet eroavat toisistaan merkittävästi. Kansallisarkisto on kulttuuriperintöä säilyttävä arkisto, joka tallettaa ja asettaa käyttöön historiallisia aineistoja sekä hoitaa arkistoinnin vastuutehtäviä kansallisesti. Kansallisarkiston henkilöasiakkaat ovat aikuisia tutkijoita ja harrastajatutkijoita.

Saavutettavuuskirjasto Celia taas valmistaa, tuottaa ja välittää kirjallisuutta ja oppimateriaaleja saavutettavassa muodossa sekä toimii saavutettavan julkaisemisen asiantuntijana. Celian henkilöasiakkaat ovat eri-ikäisiä lukemisesteisiä henkilöitä, joilla tyypillisesti on merkittäviä tuen ja ohjauksen tarpeita lukemisessa ja oppimisessa. Näihin tarpeisiin vastataan mm. Celian tarjoamalla kirjasto- ja oppimateriaalipalveluilla. Celian toiminnan tavoitteena on parantaa näkövammaisten ja muiden lukemisesteisten henkilöiden yhdenvertaisuutta yhteiskunnassa.

Saavutettavuuskirjasto Celian integroiminen Kansallisarkistoon ehdotuksessa esitetyllä tavalla ei lisää sivistyshallinnon vaikuttavuutta kansalaisten elämään vaan heikentää sitä. Esityksen yhteiskunnallisen vaikuttavuuden arvioinnista puuttuu arvio haavoittuvassa asemassa olevien ihmisten, esimerkiksi vammaisten lasten, asemaan.

Virastojen nimiratkaisut ovat ongelmallisia

Säännöskohtaisissa perusteluissa todetaan: ”Nykyisten nimien säilyttämisellä turvataan asiakasmäärältään suurempien virastojen palveluiden löytyminen. Nimet ovat jo vakiintuneita ja helppokäyttöisiä sekä täyttävät hallintolain hyvän kielenkäytön vaatimukset” (s. 54). Missään kohdin ei kuitenkaan anneta nykyisten virastojen asiakasmääriä, jotta niitä voisi verrata. Esimerkiksi Saavutettavuuskirjasto Celialla oli vuonna 2023 76 000 henkilö- ja yhteisöasiakasta (Saavutettavuuskirjasto Celian toimintakertomus 2023, s. 21). Kansallisarkiston tilinpäätöksessä vuodelta 2023 ei anneta asiakasmääriä, mutta yksilöllisten käyttäjien määrät digitaalisille aineistoille ovat 40 300 ja 13 000 (Astia) (s. 45).

Käytettävissä olevien tietojen pohjalta Kansallisarkisto ei ole asiakasmäärältään Saavutettavuuskirjasto Celiaa suurempi virasto. Henkilöstömäärältään Kansallisarkisto on toki kokonaisuuden suurin. Uuden viraston nimeäminen Kansallisarkistoksi ei siis turvaa palvelujen löydettävyyttä asiakkaille. Kotimaisten kielten keskuksen ehdotus uuden viraston nimeksi, Arkisto- ja kirjastovirasto, kuvaisi paremmin uuden viraston toimintaa ja palveluja erityisesti nykyisten Saavutettavuuskirjasto Celian ja Varastokirjaston palvelujen käyttäjille.

Nimiesityksen perustelut ovat ongelmallisia myös muiden virastojen osalta. Museoviraston ja Suomenlinnan hoitokunnan muodostamalle uudelle virastolle ehdotetaan uutta nimeä Kulttuuriperintövirasto, vaikka Museovirasto on niin henkilöstönsä kuin budjettinsa puolesta

suurempi virasto Suomenlinnan hoitokuntaan verrattuna. Uutta nimeä Kulttuuriperintövirasto ei selkeästi perustella. Myös muut organisaatiot, esimerkiksi Kansalliskirjasto, hoitavat kulttuuriperintöä, joten uuden nimen selkeys kansalaisille ja tunnistettavuus eivät ole varmoja. On epäselvää, miksi eri virastojen yhdistämisessä on päädytty nimiratkaisuihin, jotka eivät ole yhdenmukaisia. Ehdotuksessa ei myöskään uskottavasti perustella, miksi nimistöasiantuntija Kotimaisten kielten keskukselta pyydytetyt ehdotukset on hylätty.

Lukemisesteisten kirjastopalvelujen löydettävyys vaarantuu

Hallituksen esityksessä on ehdotus uudesta laista lukemisesteisten kirjastopalveluista. Siinä esitetään, että Kansallisarkisto hoitaisi lukemisesteisten kirjastopalveluja, joista laissa käytettäisiin nimitystä Celia-palvelut (1 §). Hallintolain 9 § mukaan viranomaisen on käytettävä asiallista, selkeää ja ymmärrettävää kieltä. Katsomme, että laissa on syytä käyttää nimitystä, jota tosiasiallisesti käytettäisiin myös palvelujen järjestämisessä ja tarjoamisessa.

Nimityksestä Celia-palvelut ei käy ilmi, että kyseessä ovat kirjastopalvelut. Vaikka Celia-nimi on mahdollisesti Saavutettavuuskirjasto Celian vanhojen asiakkaiden tunnistettavissa, ehdotettu nimitys ei kuvaa palvelujen luonnetta. Kyseessä voisi olla mikä tahansa palvelu. Lukemisesteisten kirjastopalveluja pitäisi tarjota nimellä Saavutettavuuskirjasto Celia, jotta nimestä käy ilmi kyseessä olevan kirjastopalvelu ja että se liittyy lukemisesteisyyteen.

Saavutettavuuskirjasto Celiasta koskeva laki uudistui vuoden 2023 alussa, jolloin vanha nimi Näkövammaisten kirjasto muutettiin. Hallituksen esityksessä HE 95/2022 (esitys eduskunnalle laeiksi Saavutettavuuskirjasto Celiasta sekä yleisistä kirjastoista annetun lain 11 §:n muuttamisesta) viraston uutta nimeä perusteltiin seuraavasti: ”Saavutettavuuskirjasto Celia olisi nimensä mukaisesti kirjasto, joka on erikoistunut saavutettaviin kirjastoaineistoihin ja oppimateriaaleihin, joita näkövammaiset ja muut lukemisesteiset henkilöt voivat käyttää. Lisäksi nimi kuvaa kirjaston tarjoamia muita saavutettavan julkaisemisen asiantuntijapalveluja. Kutsumanimi Celia kirjaston virallisen nimen rinnalla on vuosien saatossa vakiintunut kirjaston käyttönimeksi ja on kirjaston asiakkaiden keskuudessa tunnettu, minkä vuoksi Celia-nimen sisällyttäminen osaksi kirjaston virallista nimeä on perusteltua.”

Nimi Saavutettavuuskirjasto Celia on otettu käyttöön ja siihen liittyvät uudistukset on toteutettu. Koska lukemisesteisten kirjastopalvelut toteutetaan digitaalisesti verkkokirjaston kautta tai etänä puhelinpalveluna, nimen osana kirjasto ei viittaa kirjastorakennukseen, vaan kirjastoon palveluna.

Koska Celian tarjoamia kirjastopalveluja käyttää suuri määrä henkilöasiakkaita, joista merkittävällä osalla on luki- tai muu oppimisvaikeus, on erityisen tärkeää, että palvelu on helposti ja ymmärrettävästi löydettävissä. Saavutettavien kirjastopalveluiden tarve esimerkiksi väestön

ikäntymisen ja yhä lisääntyvien luki-, oppimis- ja neurologisten vaikeuksien vuoksi ei ole vähenemässä.

Kun lukemisesteisten kirjastopalveluja tarjottaisiin jatkossakin nimellä Saavutettavuuskirjasto Celia, varmistettaisiin niin uusien kuin vanhojen asiakkaiden sivistyksellisten oikeuksien toteutuminen. Lisäksi tällöin ei käsityksemme mukaan tarvitsisi päivittää lain yleisistä kirjastoista kohtaa 11 §, jossa säädetään yleisten kirjastojen yhteistyöstä.

Saavutettavuuskirjasto Celia osastoksi Kansallisarkistoon

Saavutettavuuskirjasto Celian asemoituminen suhteessa Kansallisarkistoon on luonnoksessa ongelmallinen. Valtiovarainministeriön virastosuosituksen (VN/11537/2021) mukaan valtionhallinnon rakenteita järjestettäessä on tarkasteltava eri vaihtoehtojen vaikutuksia perusoikeuksien toteutumiseen.

Perusoikeuksiin kuuluvat 16 § Sivistykselliset oikeudet: ”Julkisen vallan on turvattava, sen mukaan kuin lailla tarkemmin säädetään, jokaiselle yhtäläinen mahdollisuus saada kykujensä ja erityisten tarpeidensa mukaisesti myös muuta kuin perusopetusta sekä kehittää itseään varattomuuden sitä estämättä.”

Esitysluonnos ei riittävällä tasolla turvaa sivistyksellisiä perusoikeuksia. Esitykseen sisältyvä Saavutettavuuskirjasto Celian integrointi Kansallisarkistoon on merkittävä riski vammaisten ja toimintarajoitteisten ihmisten sivistyksellisille oikeuksille. Syvässä integraatiossa on vaarana, että Saavutettavuuskirjasto Celian palvelutuotanto ja asiantuntemus hajautuvat.

Esityksen vaikutusten arviointi on suppea ja siitä puuttuu muun muassa perus- ja ihmisoikeusvaikutusten arviointi. Yhteiskunnallisiin vaikutuksiin olisi voinut sisällyttää myös vammaisvaikutusten arvioinnin.

Valtioneuvoston Lainvalmistelun vaikutustenarviointiohjeessa (Valtioneuvoston julkaisu 2022:66) todetaan, ”vammaisten henkilöiden oikeudet ja heihin kohdistuvat vaikutukset kattavat kaikki elämänalueet, eivätkä ne siis rajoitu pelkästään esimerkiksi sosiaali- ja terveysalan säädöksiin”.

Esitystä arvioitaessa on syytä ottaa huomioon YK:n vammaisten henkilöiden oikeuksia koskeva yleissopimus (SopS 27/2016; vammaisyleissopimus). YK:n vammaisyleissopimus on Suomessa

voimassa lain tasoisena. Ehdotetulla esityksellä on merkitystä vammaisten ihmisten perus- ja ihmisoikeuksien toteutumiseen mm. osallisuuden, saavutettavuuden, koulutuksen, sananvapauden ja kulttuurielämään osallistumisen osalta. Esityksellä vaikutetaan myös vammaisten lasten asemaan.

Saavutettavien kirjastopalvelujen edistäminen Saavutettavuuskirjasto Celian toimesta on yksi osa YK:n vammaisten henkilöiden oikeuksien yleissopimuksen kansallista toimintaohjelmaa vuosille 2023–2027 (Sosiaali- ja terveysministeriön julkaisuja 2024:31).

Jos integraatio Kansallisarkistoon toteutetaan lakiesityksessä nyt ehdotetulla tavalla, riskinä on asiakkaiden palvelujen merkittävä heikentyminen. Saavutettavuuskirjasto Celiassa on vammaisten ihmisten saavutettavan tiedonsaannin, kirjallisuusharrastuksen ja opiskelun tuen näkökulmasta merkittävä tehtävä. Yhdistämiskäytännöllä on vaikutuksia Celian mahdollisuuksiin hoitaa tehtävänsä.

Saavutettavuuskirjasto Celialle on kirjattava itsenäinen asema suhteessa Kansallisarkistoon. Näin turvataan näkövammaisten ja muiden lukemisesteisten henkilöiden palvelujen jatkuvuus sekä asiantuntijuus saavutettavien kirjasto- ja oppimateriaalipalvelujen sekä saavutettavan julkaisemisen edistämisessä.

Celian asemaa osana Kansallisarkistoa pitää verrata hallituksen esitykseen sisältyvään Opetushallituksen ja Kotimaisten kielten keskuksen (Kotus) suhteeseen. Luonnoksessa esitetään: ”Opetushallituksessa toimii osastona Kotimaisten kielten keskus, josta säädetään lain 4 ja 5 §:ssä.” Toinen verrokkina on Laki Kulttuuriperintövirastosta, jossa viraston sisäisestä rakenteesta ehdotetaan säädettäväksi niin, että virastossa on mm. Suomenlinnan hoitokunta -niminen toimintayksikkö.

Pohjoismaissa on viime vuosina nähty Celiassa vastaavien saavutettavuuskirjastojen yhdistymistä muihin virastoihin. Tyypillisesti yhdistyminen on tapahtunut maan kansalliskirjastoon, ja yhdistymisen jälkeen saavutettavuuskirjasto on toiminut edellä esitetyn kaltaisena itsenäisenä organisaationa osana. Esimerkiksi Norjassa vuonna 2023 toteutettu fuusio on hyvä esimerkki tällaisesta yhdistymisestä.

Esitämme, että lakiin Kansallisarkistosta lisätään organisaatiota koskeva kohta:

”X § Organisaatio. Viraston sisäisestä organisaatorakenteesta ehdotetaan säädettäväksi lain tasolla siltä osin, että virastossa on Saavutettavuuskirjasto Celia -niminen toimintayksikkö. Muilta osin sisäisestä organisaatorakenteesta määrättäisiin viraston työjärjestyksessä.”

Kansallisarkistolle ehdotettuja tehtäviä tulee tarkentaa

Hallituksen esitys sisältää ehdotuksen uudeksi laiksi Kansallisarkistosta. Seuraavassa nostamme hallituksen esityksestä kohdat, joihin jäljempänä esitämme muutoksia.

Hallituksen esityksessä Kansallisarkiston toimialaksi säädetään:

”Kansallisarkisto on opetus- ja kulttuuriministeriön hallinnonalalle kuuluva virasto, joka toimii arkistoitavan ja arkistoidun tietoaineiston sekä kirjastoaineiston käytettävyyden turvaamiseen, digitaalisen arkistoinnin kehittämiseen, lukemisesteisten henkilöiden yhdenvertaisen lukemisen ja oppimisen edistämiseen sekä saavutettavan julkaisemisen edistämiseen liittyvissä tehtävissä.”

Lukemisesteisten henkilöiden yhdenvertaisen lukemisen ja oppimisen edistämiseen sekä saavutettavan julkaisemisen edistämiseen liittyvistä tehtävistä ehdotetaan hallituksen esityksessä, että Kansallisarkiston tehtävänä on (2 §):

”6) järjestää lukemisesteisten kirjastopalveluista annetussa laissa (/2025) tarkoitetut palvelut;

7) toimia näkövammaisten ja muiden lukemisesteisten henkilöiden kirjastopalvelujen ja saavutettavan julkaisemisen asiantuntijaviranomaisena”.

Säädöskohtaisissa perusteluissa todetaan (s. 68):

”Momentin 6 kohdan mukaan Kansallisarkiston tehtävänä olisi järjestää säädettäväksi ehdotetussa laissa lukemisesteisten kirjastopalveluista (esityksen 6. lakiehdotus) tarkoitetut palvelut. Kyseisessä laissa säädettäisiin voimassa olevaa Saavutettavuuskirjasto Celiasta annettua lakia vastaavasti lukemisesteisten kirjastopalveluista.

Momentin 7 kohdassa säädettäisiin Kansallisarkiston tehtävästä näkövammaisten ja muiden lukemisesteisten henkilöiden kirjastopalvelujen ja saavutettavan julkaisemisen asiantuntijaviranomaisena. Lukemisesteisten henkilöiden kirjastopalvelujen ja saavutettavan julkaisemisen asiantuntijatehtäviin piiriin kuuluvat esityksen 6. lakiehdotuksen (Laki lukemisesteisten kirjastopalveluista) 1 §:n 3 momentin mukaiseen kirjastojen sekä koulujen ja oppilaitosten kanssa tehtävään yhteistyöhön kytkeytyvät ohjaus- ja neuvontatehtävät.”

Sivistyksellisten oikeuksien toteutuminen on varmistettava

Esitys ei riittävällä tasolla varmista vähemmistöjen sivistyksellisten perusoikeuksien toteutumista. Lakiehdotuksiin sisältyvät muotoilut Kansallisarkiston tehtävistä eivät sisällä selkeästi samaa tavoitetta, joka on muotoiltu nykyiseen lakiin Saavutettavuuskirjasto Celiasta (1 §): ”Kirjasto edistää aktiivista lukemista, monipuolisia lukutaitoja ja jatkuvaa oppimista tarjoamalla pääsyn saavutettavaan kirjastoaineistoon ja oppimateriaaliin. Kirjaston tarkoituksena on parantaa näkövammaisten ja muiden lukemisesteisten henkilöiden yhdenvertaisuutta yhteiskunnassa.”

Tämä tavoite on kuvattu tarkemmin lain Saavutettavuuskirjasto Celiasta perusteluissa (HE 95/2022, Säädoskohtaiset perustelut, s. 17):

”Pykälän 2 momentin mukaan kirjasto edistää aktiivista lukemista, monipuolisia lukutaitoja ja jatkuvaa oppimista tarjoamalla pääsyn saavutettavaan kirjastoaineistoon ja oppimateriaaliin. Kirjaston tarkoituksena on parantaa yhteiskunnassa näkövammaisten ja muiden lukemisesteisten henkilöiden yhdenvertaisuutta ja aktiivista osallisuutta, joita kirjasto edistäisi erityisesti lain 2 §:ssä säädettyjen tehtävien kautta. Momentti korostaa Saavutettavuuskirjasto Celian palvelujen keskeistä roolia asiakkaidensa eri elämäntilanteissa sekä kirjaston yhteiskunnallista tehtävää. Kirjaston tarjoamat ja välittämät monipuoliset aineistot tukevat erilaisia tapoja lukea ja oppia sekä arvioida ja hyödyntää tietoa moninaistuvassa informaatioympäristössä. Kirjasto edistää näkövammaisten ja muiden lukemisesteisten henkilöiden tietojen, taitojen ja osaamisen uudistumista elämän eri vaiheissa sekä työelämässä kehittymistä. Kirjasto edistää osaltaan näkövammaisten ja muiden lukemisesteisten henkilöiden yhdenvertaisia mahdollisuuksia osallistua aktiivisesti kulttuuriin ja muuhun yhteiskunnan toimintaan.”

Vastaavaa kuvausta ei ole ehdotuksessa laissa Kansallisarkistosta tai laissa lukemisesteisten kirjastopalveluista. Katsomme, että kuvaus pitäisi sisällyttää lakiin.

Asiantuntijatehtävää tulee tarkentaa, jotta oikeus oppimiseen vahvistuu

Kansallisarkiston toimialaan kuuluviksi ehdotettuja lukemisesteisten henkilöiden yhdenvertaisen lukemisen ja oppimisen edistämiseen sekä saavutettavan julkaisemisen edistämiseen liittyviä tehtäviä ei ole esitetty siten kuin ne ovat nykyisessä laissa Saavutettavuuskirjasto Celiasta. Lukemisesteisten kirjastopalvelujen ja saavutettavan julkaisemisen asiantuntijatehtäviä ei mainita ehdotuksessa laista lukemisesteisten kirjastopalveluista, minkä katsomme haittaavan kirjastopalvelujen ja saavutettavien aineistojen kehittämistä ja valmistamista.

Saavutettavien kirjastopalvelujen tuottaminen on erityisosaamista edellyttävä asiantuntijatehtävä. Kirjastopalveluja ja saavutettavan julkaisemisen asiantuntijuutta ei ole tarkoituksenmukaista erottaa laissa toisistaan. Tämä johtuu siitä, että lukemisesteisten henkilöiden kirjastokokoelmaa ja muuta sisältötarjontaa ei voi kehittää ilman asiantuntemusta saavutettavien julkaisujen valmistamisesta ja lukemisesteisten kirjastopalveluista.

Saavutettavuuskirjasto Celian selvityksessä Opettajien ja oppilaiden kokemuksia lukemisen apuvälineistä (2023, ISBN 978-951-21-9998-3 (pdf)) nousi esille tarve selkokieliseen oppimateriaaliin sekä digitaalisiin kirjoihin, joissa teksti ja luenta äänenä on synkronoitu.

Myös perusopetuslain muutoksen valmistelussa, jossa järjestettiin laaja lasten kuuleminen vuosiluokilla 1–9, lapset nostivat esille sen, että ”oppimateriaaleilla sekä digivälineillä on oppilaiden mukaan oppimista edistävä vaikutus”. Toisaalta oppilaat nostivat esiin oppimista vaikeuttavina tekijöinä oppimateriaalien tai –välineiden puutteen. (HE 114/2024 Hallituksen esitys eduskunnalle laiksi perusopetuslain muuttamisesta ja siihen liittyviksi laeiksi, 4.2.3 Vaikutukset lapsiin.) Jotta voitaisiin varmistaa perusasteen oppilaiden erityisten tarpeiden huomioonottaminen saavutettavien oppimateriaalien tarjonnassa ja kehittämisessä, on tunnettava aineiston käyttäjien ja koulujen toimintaympäristö sekä saavutettavaan julkaisemiseen ja lukemiseen liittyvät teknologiat.

Pääministeri Petteri Orpon hallitusohjelman tavoitteena on selkeyttää oppimisen tukea ja yhtenäistää oppimisen tuen jatkumo varhaiskasvatuksesta toiselle asteelle. Keskeisenä lähtökohtana on siirtää tuen painopistettä varhaiseen ja oikea-aikaiseen tukemiseen. Saavutettavien, oppilaiden tarpeisiin soveltuvien oppimateriaalien tuottaminen ja niihin liittyvät palvelut ovat oleellisessa asemassa, jotta perusopetuslain uudistuksen tavoitteisiin voidaan päästä.

Tulevien vuosien kehitys tulee edellyttämään entistä erikoistuneempaa saavutettavan julkaisemisen osaamista. EU:n esteettömyysdirektiivin (voimaan 2025) myötä saataville tulee teknisesti saavutettavia e-kirjoja, jotka voivat täyttää apuvälineteknologian hallitsevien lukemisesteisten henkilöiden tarpeita kirjallisuuden saannissa. Lukemisesteisten kirjastopalveluissa ja sisältöjen tarjonnassa painopiste ja suurin tarve tulee olemaan kognitiivisesti saavutettavien ja oppimista tukevien materiaalien kehittämisessä sekä monipuolisesti erilaisia tarpeita vastaavien tekstin ja äänen yhdistävien digitaalisten kirjojen tuottamisessa. Ikääntyvän väestön tarpeisiin on tarjottava helppokäyttöisiä lukupalveluita, joissa saavutettavan kirjan lisäksi on tuki aineiston tarjonnalle. Tämän vuoksi on tärkeää vahvistaa kirjastopalvelujen ja saavutettavan julkaisemisen asiantuntijuuden yhteyttä myös lainsäädännön tasolla.

Laissa Saavutettavuuskirjasto Celiassa kuvataan lukemisesteisten henkilöiden kirjastopalvelujen ja saavutettavan julkaisemisen asiantuntijatehtävä seuraavasti (HE 95/2022, s. 18):

”Pykälän 1 momentin 5 kohdan mukaan kirjaston tehtävänä olisi toimia näkövammaisten ja muiden lukemisesteisten henkilöiden kirjastopalvelujen ja saavutettavan julkaisemisen asiantuntijana. Tämä tarkoittaisi kirjaston omien palvelujen ylläpidon ja kehittämisen lisäksi asiantuntijatehtävään liittyvän osaamisen välittämistä suomalaiselle kirjasto- ja koulutusallalle. Käytännössä tämä olisi esimerkiksi yhteistyötä, ohjausta ja neuvontaa palvelujenvälittäjille, kuten opettajille, muulle oppilashuollon henkilöstölle ja kirjastoalan ammattilaisille, siitä, miten kirjaston aineistoa ja palveluja käytetään opetuksessa ja lukemisessa tukea tarvitsevien näkövammaisten ja muiden lukemisesteisten henkilöiden kanssa. Kirjasto toimisi lisäksi saavutettavan julkaisemisen asiantuntijana toimimalla kansallisissa, Euroopan unionin tason ja kansainvälisissä verkostoissa sekä tarjoamalla neuvontaa ja tietoa saavutettavista sisällöistä yhteiskunnan eri aloille.”

Lakiehdotuksessa Kansallisarkistosta asiantuntijatehtävästä kerrotaan perusteluissa vain: ”Lukemisesteisten henkilöiden kirjastopalvelujen ja saavutettavan julkaisemisen asiantuntijatehtäviin piiriin kuuluvat esityksen 6. lakiehdotuksen (Laki lukemisesteisten

kirjastopalveluista) 1 §:n 3 momentin mukaiseen kirjastojen sekä koulujen ja oppilaitosten kanssa tehtävään yhteistyöhön kytkeytyvät ohjaus- ja neuvontatehtävät.” Tehtävän kuvauksesta puuttuu kokonaan toiminta kansallisissa ja kansainvälisissä verkostoissa, mikä on kirjastopalvelujen ja saavutettavien julkaisujen kehittämisen kannalta aivan oleellista. Saavutettavat digitaaliset aineistot, niiden välittämiseen liittyvät tekniikat ja näiden standardit kehitetään kansainvälisessä yhteistyössä, mihin osallistuminen olisi tunnistettava myös tehtävien perusteluissa. Samoin asiantuntijatehtävään kuuluva neuvonnan ja tiedon tarjonta olisi kuvattava tehtävän perusteluissa. Saavutettavuuskirjasto Celian saavutettavaan julkaisemiseen liittyvät sivustot ovat tärkeä osa asiantuntijuutta. Sivustoilla käytiin vuoden 2023 aikana yli 95 000 kertaa (Celian toimintakertomus 2023, s. 6).

Katsomme, että lukemisesteisten henkilöiden kirjastopalveluiden ja saavutettavan julkaisemisen asiantuntijatehtävät täytyy olla osa lakia lukemisesteisten kirjastopalveluista ja niitä pitäisi jatkossakin tarjota nimellä Saavutettavuuskirjasto Celia. Näin varmistettaisiin asiantuntijatehtävään liittyvien palvelujen löydettävyys. Kansallisarkiston nimellä tehtävä asiantuntijatyö ei kuvaisi riittävällä tavalla tätä asiantuntijuutta.

Ehdotuksemme muutoksista

Laki Kansallisarkistosta

Ehdotuksemme laiksi Kansallisarkistosta:

1 § Toimiala

Kansallisarkisto on opetus- ja kulttuuriministeriön hallinnonalalle kuuluva virasto, joka toimii arkistoitavan ja arkistoidun tietoaineiston sekä kirjastoaineiston käytettävyyden turvaamiseen ja digitaalisen arkistoinnin kehittämiseen liittyvissä tehtävissä. Kansallisarkisto edistää lukemisesteisten henkilöiden aktiivista lukemista, monipuolisia lukutaitoja ja jatkuvaa oppimista tarjoamalla pääsyn saavutettavaan kirjastoaineistoon ja oppimateriaaliin. Kansallisarkiston tarkoituksena on parantaa näkövammaisten ja muiden lukemisesteisten henkilöiden yhdenvertaisuutta yhteiskunnassa.

2 § Tehtävät

Kansallisarkiston tehtävänä on

- 1) varmistaa viranomaisten asiakirjojen ja tietoaineistojen arkistointi;
- 2) edistää arkistoitavien ja arkistoitujen tietoaineistojen tutkimusta ja muuta käyttöä;
- 3) edistää merkittävien yksityisten asiakirja-aineistojen arkistointia ja käyttöä;
- 4) vastaanottaa tieteellisistä ja yleisistä kirjastoista siirrettävää kirjastoaineistoa, säilyttää sitä sekä asettaa se tarvitsijoiden käyttöön;

5) toimia arkistoinnin asiantuntijaviranomaisena;

6) järjestää näkövammaisten ja muiden lukemisesteisten henkilöiden kirjastopalvelut ja toimia lukemisesteisten henkilöiden kirjastopalvelujen ja saavutettavan julkaisemisen asiantuntijana kuten Saavutettavuuskirjasto Celian palveluista annetussa laissa (/2025) säädetään;

X § Organisaatio

Viraston sisäisestä organisaatorakenteesta ehdotetaan säädettäväksi lain tasolla siltä osin, että virastossa on Saavutettavuuskirjasto Celia -niminen toimintayksikkö. Muilta osin sisäisestä organisaatorakenteesta määrättäisiin viraston työjärjestyksessä.

Säädöskohtaiset perustelut (8.3 Kansallisarkisto)

Muutosehdotuksemme säädöskohtaisiin perusteluihin kohdassa 8.3 Kansallisarkisto:

1 §. Toimiala. Säännöksen mukaan Kansallisarkisto olisi opetus- ja kulttuuriministeriön hallinnonalalle kuuluva virasto, joka toimii arkistoitavan ja arkistoidun tietoaineiston sekä kirjastoaineiston käytettävyyden turvaamiseen ja digitaalisen arkistoinnin kehittämiseen liittyvissä tehtävissä. Lisäksi Kansallisarkisto edistää lukemisesteisten henkilöiden aktiivista lukemista, monipuolisia lukutaitoja ja jatkuvaa oppimista tarjoamalla pääsyn saavutettavaan kirjastoaineistoon ja oppimateriaaliin. Kansallisarkiston tarkoituksena on parantaa näkövammaisten ja muiden lukemisesteisten henkilöiden yhdenvertaisuutta yhteiskunnassa. Säännöksen muotoilussa on otettu huomioon arkistolainsäädännön uudistamiseen liittyvä terminologian ajantasaistamisen tarve. Arkistoinnin asiakirjallisen kulttuuriperinnön säilyttämistä palvelevasta tarkoituksesta on tarkoitus säätää arkistolainsäädännön uudistuksessa. Arkistolaki (831/1994) ei sisällä säännöstä lain tarkoituksesta, ja sääntely sisältyy nykyisin Kansallisarkistosta annettuun lakiin. Lisäksi pykälässä säädettäisiin Varastokirjastosta annetun lain 1 §:ssä sekä Saavutettavuuskirjasto Celiasta annetun lain 1 §:n mukaiset tavoitteet. Saavutettavuuskirjasto Celiasta annetun lain toimialasäännöksen täsmällisempää sisältöä vastaava säännös ehdotetaan sisällytettäväksi erilliseen lakiin lukemisesteisten kirjastopalveluista (esityksen 6. lakiehdotus).

2 § Tehtävät

Momentin 6 kohdan mukaan Kansallisarkiston tehtävänä olisi järjestää lukemisesteisten henkilöiden kirjastopalvelut ja toimia näkövammaisten ja muiden lukemisesteisten henkilöiden kirjastopalvelujen ja saavutettavan julkaisemisen asiantuntijana kuten Saavutettavuuskirjasto Celian palveluista annetussa laissa (esityksen 6. lakiehdotus) säädetään. Kyseisessä laissa säädettäisiin voimassa olevaa Saavutettavuuskirjasto Celiasta annettua lakia vastaavasti lukemisesteisten kirjastopalveluista ja asiantuntijatehtävistä.

Pistekirjoituksen ja näkövammaisten henkilöiden oppimateriaalien asiantuntijaelimenä toimivasta pistekirjoituksen neuvottelukunnasta säädettäisiin lain 4 §:ssä.

X § Organisaatio

Säädöksen mukaan virastossa olisi Saavutettavuuskirjasto Celia -niminen toimintayksikkö. Muilta osin sisäisestä organisaatorakenteesta määrättäisiin viraston työjärjestyksessä.

Laki Saavutettavuuskirjasto Celian palveluista

Muutosehdotuksemme Laista lukemisesteisten kirjastopalveluista:

Laki Saavutettavuuskirjasto Celian palveluista

1 § Näkövammaisten ja muiden lukemisesteisten kirjastopalvelut

Kansallisarkisto valmistaa, välittää ja lainaa saavutettavaa kirjastoaineistoa ja oppimateriaalia näkövammaisten ja muiden tekijänoikeuslain (404/1961) 17 a §:n 1 momentissa tarkoitettujen lukemisesteisten käyttöön, neuvoo aineistojen ja palvelujen käytössä, ylläpitää ja kehittää lukemisesteisille tarkoitettua kirjastokokoelmaa ja muuta sisältötarjontaa sekä toimii näkövammaisten ja muiden lukemisesteisten henkilöiden kirjastopalvelujen ja saavutettavan julkaisemisen asiantuntijana. Kansallisarkisto järjestää palvelut nimellä Saavutettavuuskirjasto Celia.

Aineistojen välitys- ja lainauspalvelu sekä neuvonta ovat asiakkaille maksuttomia.

Kansallisarkisto toimii näiden kirjastopalvelujen järjestämisessä yhteistyössä yleisten kirjastojen, muiden kirjastojen, koulujen ja oppilaitosten sekä tarvittaessa muiden yhteisöjen kanssa.

2 § Saavutettavuuskirjasto Celian käytösäännöt

Kansallisarkisto antaa aineistojen lainaamista, käyttöä, palauttamista sekä käyttö- ja lainauskieltoa koskevat käytösäännöt, joita asiakkaiden tulee noudattaa.

3 § Käyttö- ja lainauskielto

Kansallisarkisto voi rajoittaa määrääjäksi asiakkaan oikeuttaa käyttää aineistoja, jos asiakas on luovuttanut saamaansa aineistoa muille henkilöille tai mahdollistanut muille henkilöille pääsyn aineistoon. Kansallisarkisto voi rajoittaa määrääjäksi asiakkaan oikeutta lainata aineistoja, jos asiakas kadottaa tai vahingoittaa aineistoa toistuvasti. Käyttö- tai lainauskielto voi olla voimassa enintään 30 päivää.

Asiakas ei myöskään saa lainata aineistoja, jos hän ei ole palauttanut aiemmin lainaamiaan aineistoja käyttösäännöissä ilmenevässä määräajassa taikka korvannut kadonnutta tai vahingoittunutta aineistoa. Vahingoittuneesta tai kadonneesta aineistosta perittävän korvauksen suorittamatta jättäminen ei kuitenkaan johda lainauskieltoon, jos lainauskiellon asettaminen olisi olosuhteet huomioon ottaen kohtuutonta. Lainauskielto päättyy välittömästi, kun aineisto on palautettu tai korvattu Kansallisarkistolle.

4 § Oikaisuvaatimus

Edellä 3 §:n 1 momentissa tarkoitettuun päätökseen saa vaatia oikaisua. Oikaisuvaatimuksesta säädetään hallintolaissa (434/2003).

Säädöskohtaiset perustelut (8.6 Laki lukemisesteisten kirjastopalveluista)

Muutosehdotuksemme kohtaan 8.6 Laki lukemisesteisten kirjastopalveluista:

Voimassa olevaan Saavutettavuuskirjasto Celiasta annettuun lakiin sisältyvät kirjaston tehtäviä koskevat sisällölliset säännökset ehdotetaan siirrettäviksi erilliseen uuteen lakiin. Lain nimeksi ehdotetaan laki Saavutettavuuskirjasto Celian palveluista.

1 §. Saavutettavuuskirjasto Celian palvelut. Pykälän 1 momentissa säädetään lukemisesteisten kirjastopalveluihin liittyvistä Kansallisarkiston tehtävistä. Tehtävät vastaavat sisällöltään Saavutettavuuskirjasto Celiasta annetun lain 2 §:n 1 momentissa säädettyjä kirjaston tehtäviä ja niistä käytettäisiin laissa nimitystä Saavutettavuuskirjasto Celia.

Kansallisarkiston tehtävänä olisi ensinnäkin valmistaa, välittää ja lainaa saavutettavaa kirjastoaineistoa ja oppimateriaalia näkövammaisten ja muiden tekijänoikeuslain (404/1961) 17 a §:n 1 momentissa tarkoitettujen lukemisesteisten käyttöön. Säännöksessä viitattaisiin tekijänoikeuslain 17 a §:n 1 momentissa säädettyyn lukemisesteisen määritelmään, jonka mukaan henkilö on lukemisesteinen, jos hän ei voi lukea tai käyttää kirjallista teosta, painettua kirjaa, nuottilehteä tai tällaiseen teokseen sisältyvää kuvaa olennaisilta osin samassa määrin kuin henkilö, jolla tällaista rajoitetta ei ole. Tekijänoikeuslakiin otetuilla säännöksillä on toimeenpantu Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiivi (EU) 2017/1564 tekijänoikeudella ja lähioikeuksilla suojattujen tiettyjen teosten ja muun aineiston tietyistä sallituista käyttötarkoituksista sokeiden, heikkonäköisten tai muulla tavoin lukemisesteisten hyväksi sekä tekijänoikeuden ja lähioikeuksien tiettyjen piirteiden yhdenmukaistamisesta tietoyhteiskunnassa annetun direktiivin 2001/29/EY muuttamisesta (lukemisestedirektiivi).

Viittaus tekijänoikeuslakiin on tarpeellinen, sillä Kansallisarkisto valmistaisi saavutettavassa muodossa olevia teosten kappaleita ja tarjoaa niitä yksinomaan näkövammaisille ja muille

lukemisesteisille henkilöille tekijänoikeuslain 17, 17 a, 17 b, 17 c ja 17 d §:n rajoitussäännösten nojalla. Kansallisarkisto toimisi tekijänoikeuslain 17 b §:n mukaisena valtuutettuna yhteisönä, jolla on tekijänoikeuslain 17 c §:n mukaiset velvoitteet. Ainoastaan tekijänoikeuslain mukainen valtuutettu yhteisö saa valmistaa ja saavutettavassa muodossa olevan kappaleen kirjallisesta teoksesta ja muusta graafisessa muodossa olevasta aineistosta, joka on julkaistu. Kansallisarkisto olisi tekijänoikeuslain 17 b §:n 1 momentin 2 kohdan mukaisesti julkinen laitos, joka tarjoaa lukemisesteisille palveluja osana pääasiallista toimintaansa. Pykälässä ei säädettäisi erikseen Kansallisarkiston asemasta valtuutettuna yhteisönä, sillä se toimisi suoraan tekijänoikeuslain nojalla hoitaessaan valtuutetun yhteisön tehtäviä.

Saavutettavalla kirjastoaineistolla tarkoitetaan fyysisessä tai digitaalisessa muodossa olevaa kauno- ja tietokirjallisuutta sekä muuta kirjaston tarjoamaa tietoa ja kulttuurisisältöä, jota voidaan käyttää yhdenvertaisesti riippumatta esimerkiksi henkilön toimintarajoitteista tai hänen käyttämistään päätelaitteista. Kansallisarkisto voi välitys- ja lainaustarkoitusta varten muuntaa tavallisia julkaisuja muun muassa äänikirjoiksi, e-kirjoiksi, pistekirjoiksi, kohomateriaaleiksi, koskettelukirjoiksi tai muuksi erikoisvalmistaiseksi kirjastoaineistoksi. Lisäksi Kansallisarkisto voi välittää asiakkailleen valmiiksi saavutettavassa muodossa olevaa aineistoa. Saavutettavaa oppimateriaalia Kansallisarkisto tarjoaisi muun muassa esiopetuksen, yleissivistävän perusopetuksen, toisen asteen koulutuksen ja korkea-asteen koulutuksen tarpeisiin. Oppimateriaalilla tarkoitetaan aineistoja, joita oppija käyttää opetuksen yhteydessä tai joiden avulla oppiminen tapahtuu. Kansallisarkistolla on oppimateriaalien lisäksi aineistoja, kuten koskettelukirjoja, joita Kansallisarkisto voi tarjota muun muassa varhaiskasvatuksen tarpeisiin.

Toiseksi Kansallisarkiston tehtävänä olisi neuvoa aineistojen ja palvelujen käytössä. Neuvonta sisältäisi muun muassa asiakkaiden opastamista saavutettavien kirjastoaineistojen käytössä ja tiedonhaun tukemista erityisesti omien aineistojen osalta, mutta tarvittaessa myös asiakkaiden ohjaamista käyttämään muita palveluja, joiden kautta saavutettavaa aineistoa olisi saatavilla. Lisäksi Kansallisarkisto voisi kohdentaa ja tarjota neuvontaa sellaisille käyttäjäryhmille, jotka eivät vielä ole Saavutettavuuskirjasto Celian asiakkaita ja tarvitsevat erityistä tukea lukemisessa ja kirjaston palvelujen käyttämisessä.

Kolmanneksi Kansallisarkiston tehtävänä olisi ylläpitää ja kehittää lukemisesteisille tarkoitettua kirjastokokoelmaa ja muuta sisältötarjontaa. Kokoelma koostuu Kansallisarkiston valmistamista tai hankkimista fyysisistä tai digitaalisista aineistoista sekä digitaalisten aineistojen käyttöoikeuksista. Muulla sisältötarjonnalla tarkoitetaan kaikkea muuta Saavutettavuuskirjasto Celian asiakkailleen välittämää sisältöä, joka täydentää kokoelmaa. Tämä voi tarkoittaa esimerkiksi kaukolainoja tai verkkoaineistoja. Kokoelman ylläpitämiseen sisältyisi myös sen säilyttäminen.

Neljänneksi Kansallisarkiston tehtävänä olisi toimia näkövammaisten ja muiden lukemisesteisten henkilöiden kirjastopalvelujen ja saavutettavan julkaisemisen asiantuntijana. Tämä tarkoittaisi omien kirjastopalvelujen ylläpidon ja kehittämisen lisäksi asiantuntijatehtävään liittyvän osaamisen välittämistä suomalaiselle kirjasto- ja koulutuslalle. Käytännössä tämä olisi esimerkiksi yhteistyötä, ohjausta ja neuvontaa palvelujenvälittäjille, kuten opettajille, muulle oppilashuollon henkilöstölle ja

kirjastoalan ammattilaisille, siitä, miten kirjaston aineistoa ja palveluja käytetään opetuksessa ja lukemisessa tukea tarvitsevien näkövammaisten ja muiden lukemisesteisten henkilöiden kanssa. Kansallisarkisto toimisi lisäksi saavutettavan julkaisemisen asiantuntijana toimimalla kansallisissa, Euroopan unionin tason ja kansainvälisissä verkostoissa sekä tarjoamalla neuvontaa ja tietoa saavutettavista sisällöistä yhteiskunnan eri aloille.

Momentissa tarkoitettujen palveluiden löydettävyyden varmistamiseksi olisi tarkoituksenmukaista, että Kansallisarkisto käyttäisi palveluista asiakas- ja sidosryhmäviestinnässä nykyistä nimikettä Saavutettavuuskirjasto Celia tai lyhyemmin Celia.

Pykälän 2 momentin mukaan aineistojen välitys- ja lainauspalvelu sekä neuvonta ovat asiakkaille maksuttomia. Maksuttomuus koskisi sekä Kansallisarkiston valmistamia aineistoja että sen välittämiä muita aineistoja. Vaikka viranomaisen asiakkailleen antama neuvonta hallintoasioissa on hallintolain (434/2003) 8 §:n nojalla maksutonta, on neuvonnan maksuttomuudesta tarpeen säätää hallintolakia täydentävästi, sillä Saavutettavuuskirjasto Celian vastuulla on hyvin vähän varsinaisia hallintoasioita. Maksuton neuvonta koskee pääasiallisesti asiakkaille annettavaa neuvontaa kirjastopalveluiden käytössä.

Pykälän 3 momentissa säädettäisiin yhteistyöstä lukemisesteisten kirjastopalveluiden tarjoamisessa. Säännös vastaisi sisällöllisesti Saavutettavuuskirjasto Celiasta annetun lain 6 §:ää. Kyse on vakiintuneesta yhteistyöstä, jonka avulla näkövammaiset ja muut lukemisesteiset henkilöt voivat hakeutua lukemisesteisten kirjastopalveluiden asiakkaiksi esimerkiksi lähikirjastonsa tai oppilaitoksensa kautta.

2 §. Saavutettavuuskirjasto Celian käytösäännöt. Pykälän 1 momentissa säädettäisiin aineistojen lainaamista, käyttöä, palauttamista sekä käyttö- ja lainauskieltoa koskevista käytösäännöistä, joita ehdotetussa laissa tarkoitettujen palveluiden asiakkaiden tulisi noudattaa. Säännös vastaisi sisällöllisesti Saavutettavuuskirjasto Celiasta annetun lain 4 §:ää. Käytösäännöissä olisi mahdollista määrätä eri kirjastoaineistojen palauttamisesta, palauttamisen määräajoista ja käytöstä. Lisäksi käytösäännöissä voisi määrätä välitettävien aineistojen käytöstä. Käytösäännöissä voisi myös määritellä esimerkiksi samanaikaisten lainojen ja aineistojen enimmäismäärän. Edelleen käytösäännöissä voisi määrätä, että kirjaston aineistojen käyttö- ja lainauskielto olisi 2 momentissa säädettyä enimmäispituutta lyhyempi.

3 §. Käyttö- ja lainauskielto. Pykälässä säädettäisiin Saavutettavuuskirjasto Celiasta annetun lain 5 §:ää vastaavasti aineistojen käyttö- ja lainauskiellosta. Pykälän 1 momentin mukaan Kansallisarkisto voisi rajoittaa määräajaksi asiakkaan oikeutta käyttää aineistoja, jos asiakas on luovuttanut samaansa aineistoa muille henkilöille tai jos asiakas on mahdollistanut muille henkilöille pääsyn aineistoon. Kansallisarkisto voi rajoittaa määräajaksi myös asiakkaanoikeutta lainata aineistoja, jos asiakas kadottaa tai vahingoittaa aineistoa toistuvasti.

Kansallisarkisto valmistaa, välittää ja lainaa kirjastoaineistoa tekijänoikeuslain nojalla ainoastaan näkövammaisille ja muille lukemisesteisille henkilöille ja vain heidän henkilökohtaiseen käyttöönsä. Sen vuoksi Saavutettavuuskirjasto Celian asiakkaalla ei ole oikeutta luovuttaa hallussaan olevaa kirjastoaineistoa muille henkilöille. Kirjaston aineiston pääsyyn mahdollistaminen voi tarkoittaa asiakkaan henkilökohtaisen käyttäjätunnuksen luovuttamista toiselle henkilölle tai kirjastoaineiston jakamista yleisessä tietoverkossa. Määräaikaisen käyttökiellon määrittäminen on luonteeltaan hallinnollinen seuraamus, eikä se estä rikosilmoituksen tekoa, jos tekijänoikeusrikkoksen tai -rikkomuksen tunnusmerkit täyttyvät.

Kansallisarkisto voisi määrätä asiakkaalle määräaikaisen lainauskiellon, jos asiakas toistuvasti kadottaisi tai vahingoittaisi lainaamiaan aineistoja. Lainauskielto voitaisiin antaa vasta vakavasta ja toistuvasta aineistojen vahingoittamisesta tai kadottamisesta silloin, kun esimerkiksi asiakkaalle annetut huomautukset tai muut vastaavat toimenpiteet eivät ole johtaneet toivottuun muutokseen lainatun aineiston käytössä.

Käyttö- tai lainauskielto voisi olla kestoaltaan voimassa enintään 30 päivää. Ennen kiellon antamista Kansallisarkiston tulisi kuulla asianosaisena olevaa asiakasta hallintolain edellyttämällä tavalla. Pykälän 1 momentin mukaisesta käyttö- ja lainauskiellosta tehtäisiin valituskelppoinen hallintopäätös.

Pykälän 2 momentin mukaan asiakas ei saa lainata aineistoja, jos hän ei ole palauttanut aiemmin lainaamiaan aineistoja käyttösäännöistä ilmenevässä määräajassa taikka korvannut vahingoittunutta tai kadonnutta aineistoa. Lainauskielto päättyy välittömästi, kun aineisto on palautettu tai korvattu.

Mikäli asiakas kadottaa lainaamaansa aineiston tai vahingoittaa sitä, tulisi hänen korvata aineisto vastaavalla aineistolla tai maksamalla siitä korvaus Kansallisarkistolle. Asiakkaan aiheuttamaan vahinkoon sovellettaisiin vahingonkorvauslain (412/1974) säännöksiä. Vahingoittuneesta tai kadonneesta aineistosta mahdollisesti perittävän korvauksen suorittamatta jättäminen ei kuitenkaan voisi johtaa lainauskieltoon, mikäli lainauskiellon asettaminen olisi kohtuutonta ottaen huomioon esimerkiksi kadonneen tai vahingoittuneen kirjastoaineiston laatu, asiakkaan taloudellinen asema sekä muut olosuhteet. Muut olosuhteet voivat liittyä esimerkiksi asiakkaan ikään, terveydentilaan tai muihin henkilökohtaisiin seikkoihin.

Kun aiemmin lainatut, myöhässä olevat aineistot olisi palautettu tai vahingonkorvaus suoritettu, asiakas voisi jälleen lainata aineistoja. Pykälän 3 momentin mukaisesta lainauskiellosta ei tehtäisi erillistä hallintopäätöstä, vaan lainauskiellosta ja sen päättymisestä tehtäisiin merkintä tietojärjestelmään.

4 §. Oikaisuvaatimus. Pykälässä säädettäisiin mahdollisuudesta vaatia Kansallisarkistolta oikaisua 3 §:n 1 momentissa tarkoitettuun käyttö- ja lainauskieltoa koskevaan päätökseen. Oikaisuvaatimusmenettelyyn sovelletaan hallintolain 7 a luvun säännöksiä. Oikaisuvaatimuksesta annettuun päätökseen voisi hakea muutosta valittamalla hallinto-oikeuteen siten kuin oikeudenkäynnistä hallintoasioissa annetussa laissa säädetään.

Yläne Kirsi
Saavutettavuuskirjasto Celia